

De e itj nok å bærre vårrå vakker

– bolyst og bokraft i Snåsa

Master i arkitektur, våren 2012
Martine Aasvold Skagen

VISUALISERING HAGEN OG TUNET

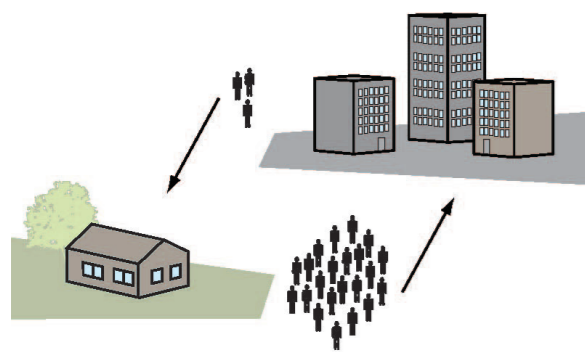
BAKGRUNN FOR VALG AV OPPGAVE:

Våren 2010 utlyser Kommunal- og Regionaldepartementet 32 millioner kroner som skal gå til prosjekter som kan skape bolyst i distriktskommunene.

Snåsa er en kommune i Nord-Trøndelag – stor i utstrekning, liten i folketall. Gjennom prosjektet GNEST sender de en søknad til KR D – om støtte fra nettopp Bolyst-satsningen.

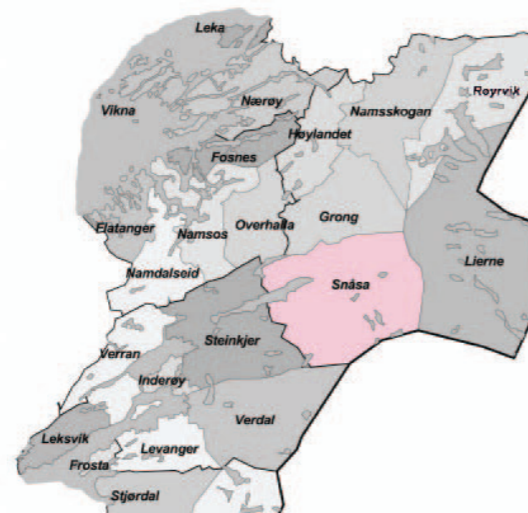
I søknaden skriver kommunen: *“GNEST er et 3årig utviklingsprosjekt som skal sette regionens omdømme i fokus, og hvor økt tilflytting og bo-kraft i Snåsa er målet. Ut fra at både Snåsa og regionen Indre Namdal har skåret lavt på attraktivitetsbarometeret antas behovet for attraktivitetsutvikling i stor grad å være tilstede. Næringslivet etterspør i økende grad et fokus på tilrettelegging for økt tilflytting og bo-kraft. Videre har kommuneplan for Snåsa bolyst, livskvalitet og oppvekstmiljø som eget innsatsområde.”*

Prosjektene Bolyst og GNEST tar tak i en problemstilling som ikke bare Snåsa, men mange andre utkantkommuner sliter med: Fraflytting og mangel på tilflytting. En stor andel av befolkningen velger å flytte vekk fra de små kommunene og inn mot de større byene, på samme tid som tilveksten er liten.

STEDET:

På folkemunnet sies det at innbyggerne i Snåsa har en kvadratkilometer og et fiskevann hver, og med sine 2172 innbyggere fordelt på 2342km² og nærmere 2000 innsjøer er ikke dette så langt unna sannheten.

Den store tilgangen på naturressurser danner hovedgrunnlaget for både sysselsetting og bosetting i kommunen. Her er melkeproduksjon den desidert største næringen etterfulgt av skogbruk og relatert industri. I tillegg er reindrift, stein- og torvindustri viktige næringer.

I den siste tiden har kommunen satsert stort på næringsutvikling og da spesielt gründervirksomhet. Det er blitt etablert mange nye bedrifter og mange ser muligheten til å kunne realisere sine drømmer og skape sin egen arbeidsplass.

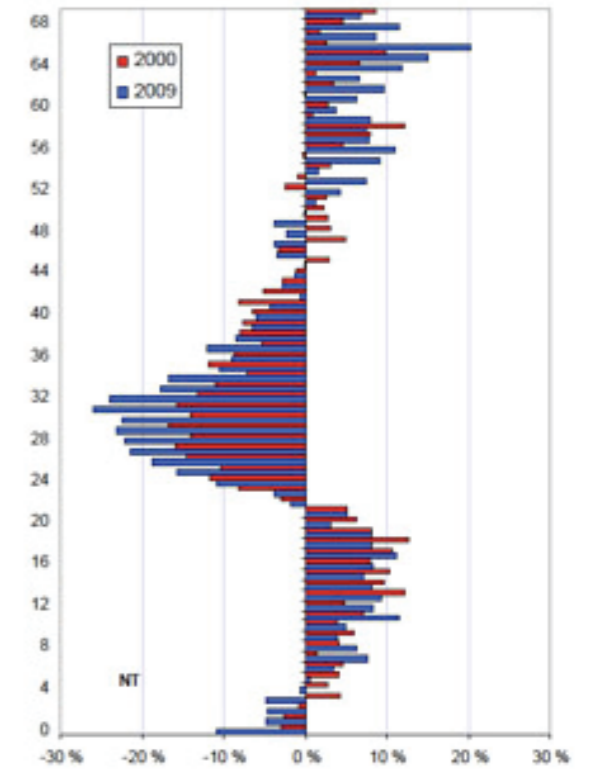
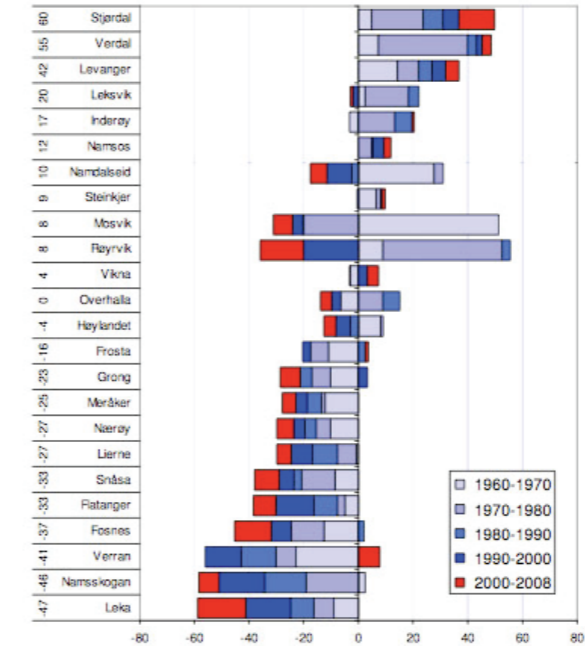

DAGENS SITUASJON I KOMMUNEN

Befolkningsutvikling er den klart viktigste faktoren for regional utvikling. En positiv befolkningsutvikling er et resultat av god næringsutvikling og attraktiv bostedsutvikling i en region.

Snåsa kommune ligger på den sørlige grensen til Indre Namdal, og som regionen forøvrig har kommunen slitt med fraflytting. Siden 1960 har befolkningsnedgangen vært på over 1000 personer. Dette, sett i sammenheng med at kommunen i dag har knappe 2000 innbyggere, vil si at befolkningen har blitt redusert med ca 1/3 på 60år.

Grafen nedenfor viser befolkningsutviklingen i den enkelte kommune i Nord Trøndelag. Som vi ser hadde Snåsa stor nedgang fra 1960–1980, de to neste periodene var mindre nedgang. De siste åtte årene har imidlertid nedgangen økt betraktelig igjen.

Grafen over viser prosentvis avvik mellom befolkningsandelen på ulike alderstrinn i Nord-Trøndelag og landet sett under ett.

Det mest oppsiktsvekkende og bekymringsverdige her er den store nedgangen i aldersgruppen rundt 30 år. I en kommune som Snåsa må man forvente at ungdommer reiser ut av bygda for å studere – og man kan av den grunn forklare nedgangen blandt de unge voksne. Problemene oppstår først når disse menneskene, som nyutdannede, velger å bosette seg andre steder i landet fremfor å vende tilbake til hjemkommunen. Om Snåsa ønsker å få en positiv befolkningsutvikling blir det derfor viktig å tiltrekke seg nettopp denne aldersgruppen.

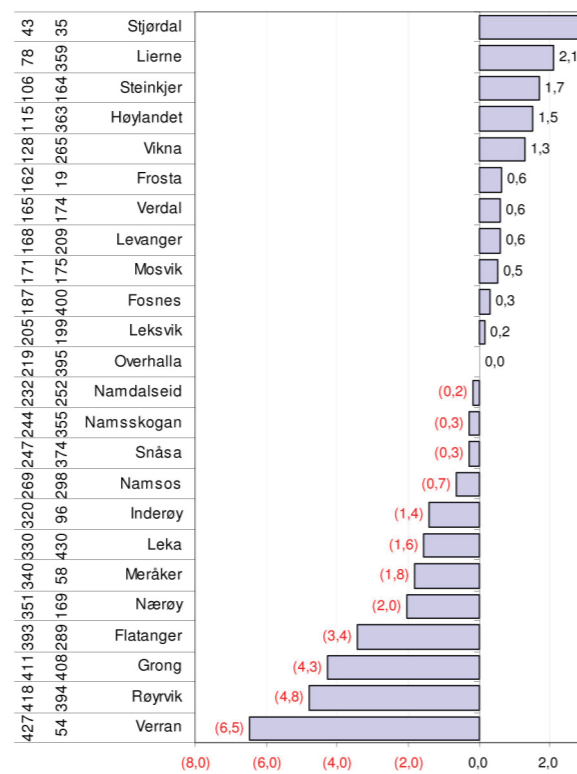
ATTRAKTIVITET

En av grunnene til at Snåsa kommune fikk tildelt støtte fra Bolyst-prosjektet var den lave scoren på attraktivitetsbarometeret.

Hensikten med barometeret er å måle regionens stedlige attraksjonskraft, når det gjelder å trekke til seg innbyggere. Attraktivitetsbarometeret er basert på regionens nettoflytting, fratrukket den statistiske effekten av endringer i det lokale arbeidsmarkedet. Her med netto innenlands flytting som utgangspunkt.

Figuren til høyre viser attraktivitet i kommunene i Nord-Trøndelag, målt som avvik mellom faktisk og forventet netto innenlands flytting (prosent av folketallet i begynnelsen av perioden). Tallene til venstre angir rangeringen på landsbasis for 2005–2007, og deretter rangeringen i perioden 2002–2004.

Det mest oppsiktsvekkende i denne grafen er Lierne høye score. Dette er en kommune som på mange måter kan sammenlignes med Snåsa – både med tanke på størrelse, folketall og beliggenhet. (Små kommuner som ligger langt fra byer.) Ser vi på tidligere tall er det tydelig at Lierne har klatret langt oppover på lista.

Dersom det er mulig å få til en slik positiv befolkningsutvikling i Lierne skulle det heller ikke være umulig for Snåsa kommune å klatre høyere opp på lista. Utfordringen blir å komme fram til hvordan – for hva er det egentlig som gjør en kommune mer attraktiv å bo i enn den annen?

For å øke attraktiviteten i kommunen har de involvert en stor jobb å gjøre. Mange Snåsninger har en innebygd negativ holdning og når temaet blir tatt opp til diskusjon blir det veldig ofte fokusert på mangler og det som ikke fungerer. Det blir derfor viktig at man klarer å rette søkelyset på suksesshistoriene, og alt det positive som finnes i bygda.

Vi vet jo fra før at tilvekst i arbeidsplasser har en klart positiv utvikling på befolkningstilveksten på et sted. Denne sammenhengen er sterkest på kommunenivå og blandt barnefamilier. En økning i arbeidsplasser på Snåsa kan for eksempel komme som et resultat av økt gründervirksomhet. Men god og riktig tilrettelegging kan det være mulig for Snåsa og etablere seg som “gründerkommune”. Et sted du kan flytte til der du får hjelp til å skape din egen arbeidsplass.

Så har man tilgangen på boliger: En skulle tro at et sted som slite med fraflytting har mange ledige boliger for nye sambygginger, men slik er det desverre ikke. Det har ikke vært en aktiv boligsatsning i kommunen siden man bygde ut Viosen på begynnelsen av 1900-tallet, og i de senere årene har mange av boligene i bygda blitt tatt i bruk som fritidsboliger. Dette har resultert i at folk som ønsker å flytte til kommunen sliter med å finne gode boliger.

Problemstillingen er reell: Kommunen sliter med befolkningsnedgang og boligmangel, og fremstår som lite attraktiv for eventuelle tilflyttere. Kan jeg med min oppgave komme frem til et forslag som kan bidra til både og løse boligproblematikken og til at Snåsa får et mer positivt omdømme?

Jeg vil i denne oppgaven ta utgangspunkt i, og se nærmere på, de kvalitetene, og gode prosessene som allerede er igang i kommunen. Ved å øke bevisstheten ved, og å omsette disse på en god måte kan de forhåpentligvis få flere mennekser til å få øynene opp for kommunen.

KVALITETER VED BYGDA:

Når folk velger å bosette seg på bygda er mye av drivkraften visjonen om et liv som skiller seg ut fra å bo i mer urbane strøk. I så måte må også botilbudene på bygda by på kvaliteter som skiller seg ut fra de i byene:

Nærhet til naturen vil her være sentralt. Tilgang på frisk luft, kort vei til både fjellet og vatnet, og tilrettelegging for aktiviteter som jakt, fiske og friluftsliv forøvrig:

- Sportslige aktiviteter, hver dag
- hele året
- Ta en kort fjelltur etter endt arbeidsdag
- Sitte i skogen å kjenne lukt og lyder fra omgivelsene

Tilgangen på arealer blir også viktig. God plass til utfoldelse, både inne og ute, samt omgivelser som tilrettelegger for en aktiv fritid:

- Muligheten for å ha dyr
- Fikse på bilen eller sykkelen
- Preparere ski
- Partere slakt fra egen jakt

Trygge og gode nærmiljø for barnefamilier

- gode oppvekstvilkår
- lek og moro i trygge nabolag

Gründervirksomhet der man legger til rette for oppbygging av egen arbeidsplass

- tilgang på arbeidslokaler
- fellesskap med andre gründere
- gode, inspirerende omgivelser

HVEM FLYTTER TIL SNÅSA:

Som et utgangspunkt for utvikling av boliger og boligområder er det ikke nok og bare se på kvalitetene, man må også se på hvem det er som velger å benytte seg av disse – hvem som velger å bosette seg i Snåsa.

Barnefamilier: Befolkningsanalyser viser at regionen Indre Namdal har en langt lavere andel av personer rundt 30år. Så samme tid viser undersøkelsen av Snåsa har en viss tiltrekningskraft på barnefamilier.

Folk med særskilt interesse for natur og friluftsliv:

Mange som velger å flytte ut på landet gjør det nettopp av den grunn at de ikke ønsker å bo i en travel by. Sentralt her er mulighetene for å ha en aktiv fritid.

Gründere: Kommunen har i det siste satset hardt på næringsutvikling og ønsker å etablere seg som en gründerkommune. Om man klarer dette vil potensielle tilflyttere også kunne være mennesker som ønsker å starte opp sin egen bedrift.

Folk med samisk tilknytning: Snåsa kommune er den eneste kommunen i sørsamisk område som er med i forvaltningsområdet for sørsamiske språk. Dette, i tillegg til sameskolen og Saemien Sijtje genererer mange arbeidsplasser for mennesker med relasjoner til den samiske kulturen.

VALG AV TOMT:

I en så stor kommune som Snåsa er det flere områder som kan være aktuelle for boligutbygging. Som mitt grunnlag for valg av tomt har jeg sett nærmere på hva de aktuelle brukergruppene vil legge til grunn for valg av bosted:

Barnefamilier:

- trygge nærmiljø
- korte avstander til skole/ barnehage
- nærhet til idrettsanlegg
- lett tilgang til friluftsmuligheter
- fritidsaktiviteter for barn: Kulturskolen etc.

Folk med særskilt interesse for natur og friluftsliv:

- Snåsavatnet
- skiløyper
- Bergsåsen
- nærhet til butikker og verksteder
- fjell, vann og elver for jakt og fiske

Gründere

- kontakt med næringslivet
- nærhet til kommune og næringshage

Folk med samisk tilknytning

- sameskolen/internatet
- Saemien Sijtje
- kommunen
- naturen og fjellet

UTVIKLINGEN AV SNÅSA SENTRUM

Snåsa sentrum, slik det ligger i dag, har blitt til som følge av kommunikasjonene i bygda. Vinje kirke og prestegård og Hov/Krossgarden var det gamle geistlige bygdesentrum. Med damptrafikken ble sentrum flyttet ned til Viosen i enden av Snåsavatnet, før jernbanen kom å brakte sentrum dit det ligger i dag.

Etterhvert har de tre sentrumene vokst sammen, og i dag ligger sentrum som en smultring rundt kulturlandskapet i innerenden av Snåsavatnet.

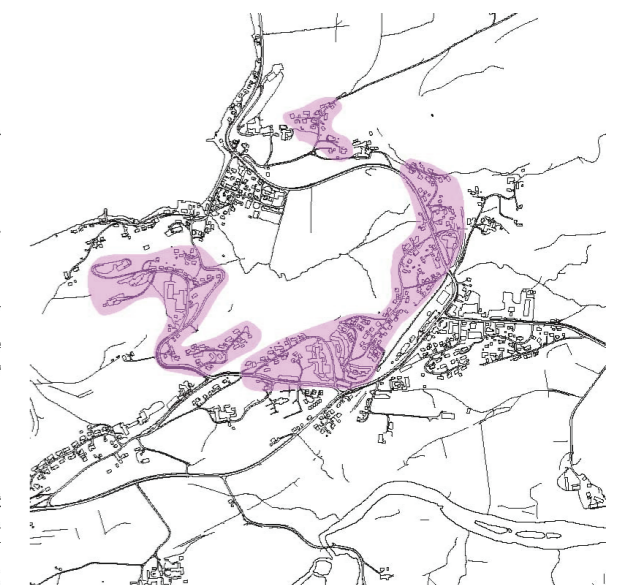
Frem til ca 1880 – geistlig bygdesentrum

Ca 1880–1930 – dampskiptrafikk

Ca 1930–1960 – jernbanen

Ca 1960 og frem til i dag – sammenvoksing

TIDLIGE TOMTEALTERNATIVER

Hovedmålsetningen med oppgaven er å fremme et forslag som skal bidra til tilflytting og bokraft i Snåsa. Med tanke på det er boligmangel i kommunen vil dette nødvendigvis inkludere at det bygges flere boliger.

Med bakgrunn i analysen rundt utviklingen av Snåsa sentrum ble jeg tidlig klar på at nye boligområder burde ligge på en tomt som forholdt seg til den omtalte sentrumsringen, eller i forlengelsen mot enten Breide eller Agle. På bakgrunn av dette, og sammen med de kriteriene jeg hadde satt for valg av tomt plukket jeg, tidlig i prosessen, ut tre ulike tomtealternativer som kunne være aktuelle.

BOSTADLANDET

Tomta ligger vest for Viosen, like ved Snåsavatnet

- + kort vei til skoler og barnehage
- + ligger like ved Sameskolen
- + utsikt over Snåsavatnet
- + gode solforhold

- et stykke unna sentrum
- lite etablert turterreng i nærheten
- adkomst via annen adkomstvei

STØVRA

Tomta ligger like ved foten av Bergsåsen, nord for Snåsa sentrum

- + bygdas beste utsikt over sentrum og Snåsavatnet
- + sentrumsnært
- + tur- og skiløyper er lett tilgjengelig
- + gode solforhold
- + blikkfang fra riksvegen

- veldig skrå tomt
- vanskelig og bratt adkomst fra hovedveien
- det området som ligger lengst unna skoler og barnehage

FORBERGSMARKA

Tomta ligger rett øst for Snåsa sentrum

- + nærhet til sentrum
- + forlengelse av sentrumsaksen
- + åpent område
- + formiddags og kveldssol
- + rett ved hovedvei
- + skiløypetrasseen går i dag gjennom området

- et stykke unna skoler og barnehager
- varierende grad av utsikt
- skog i sør

REVURDERING

Alle de tre overnevnte tomtene er fine områder, sånn isolert sett, men etter å ha jobba litt med oppgaven ble to ting veldig klart for meg:

- De overnevnte tomtene bidrar ikke til en fortetting
- Alle tomtene tar utgangspunkt i dyrka mark

Ikke hvor er det fint og bygge, men hvor er det **nødvendig** å bygge?

Kan boligområdene bidra til å gi noe tilbake til Snåsa – utover det at det blir flere boliger? Stikkordet her blir fortetting. Jeg har tidligere vært inne på at de ulike sentrumene i Snåsa har vokst mot hverandre og nå ligger som et ring rundt et kulturlandskap i midten. Hvordan kan man prøve å knytte disse sentrumene enda tettere sammen? Jo, akkurat som det er gjort tidligere: ved å bygge sentrumene mot hverandre – ikke i ytterkant som før, men ved å ta ibruk nettopp dette kulturlandskapet som ligger i midten.

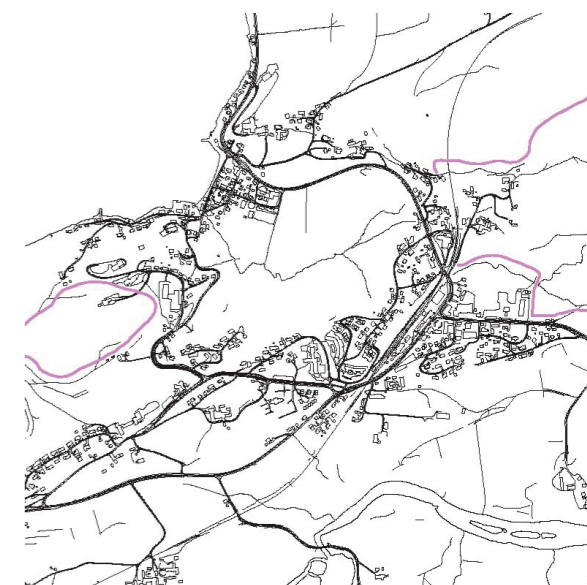
I stedet for at sentrum utvides videre utover kan man heller få en fortettet situasjon: etablere en struktur som gjør at de ulike sentrumsområdene knyttes tettere sammen.

Infrastruktur – veier og jernbane

Viktig bebyggelse

Stier/skiløyper

Fortetting – hva er sentralt?

“Hvor langt er det?”
“Det tar ca 10 minutter å gå..”

10 minutters gange er en overkommelig avstand for de aller fleste. Hvor langt man kommer på 10min?

Vei=Fart x Tid

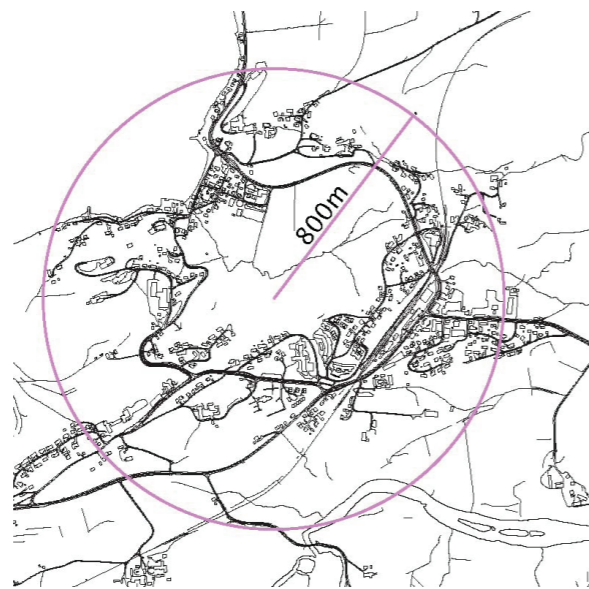
Et menneske går i snitt 5km per time. En utregning forteller oss at at man på 10min vil tilbakelegge en strekning på ca 800meter.

Ved å sette et punkt omtrent i midten av kulturlandskapet og slå en sirkel med radius på 800m ser vi at denne dekker hele Snåsa sentrum, alle viktige bygninger og inngangen til flere stier og skiløyper.

Hvor innenfor sentrumsringen er det aktuelt å bygge? Jeg trekker ut områder som består av dyrket mark og områder som av topografiske årsaker er uegnet.

Bygging av nye boliger innefor sentrumsringen bidrar til en fortetting i Snåsa sentrum, på samme tid som området ligger i naturomgivelser med skog, dyrkamark og utmark.

Bo sentralt, men likevel i nærhet med naturen.
Bo for seg selv – i sentrum.

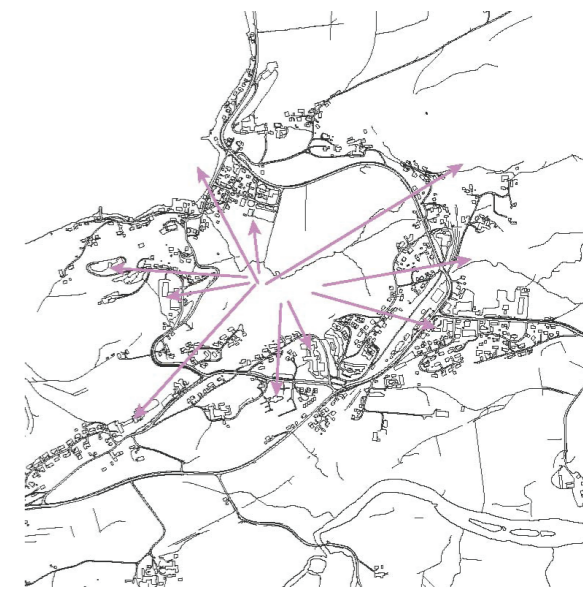
Bevegelsesradius

Naturelementer

Byggbart område

Kontakt

Bilde fra byggbart område

Bilde fra byggbart område

Aktuelle tomteområder